

ELEMENTE ARHITECTURALE PRIVIND FUNCȚIONALITATEA ȘI ACCESIBILITATEA BIBLIOTECILOR PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

*Conf. univ. dr. Natalia GOIAN,
Catedra Biblioteconomie și Asistență Informațională a USM;*

*Victoria BERNIC,
magistru în științe ale comunicării,
director al Bibliotecii Publice, Ungheni*

***„Arhitectura este jocul savant, corect și magnific al formelor reunite sub lumină.”
(Charles Le Corbusier)***

Bibliotecile joacă un rol fundamental în societatea noastră. Ele reprezintă administratorii, colecții și organizatorii moștenirii noastre; ele sunt organizatorii cunoștințelor din cărțile pe care le mânuiesc – adăugându-le valoare prin catalogarea, clasificarea și descrierea acestora; și ca instituții publice, ele asigură egalitatea accesului la informație pentru toți cetățenii. Bibliotecile prezervă / conservă cunoștințele din trecut și din prezent ca să le transmită în viitor.

Pentru a-și onora obligațiile și pentru a realiza obiectivele societății informaționale, ale societății cunoașterii, biblioteca are nevoie de un local adaptat sau conceput special, a cărui dispunere arhitecturală să permită o utilizare mai rațională a suprafețelor. Amenajarea trebuie să ofere publicului un local bine situat, primitiv, în care consultarea documentelor să fie facilitată.

Celebrul arhitect Mario Botta consideră că biblioteca este „una din marile instituții umane de care orașul are nevoie. Ea trebuie să ofere un reper în interiorul orașului”. Revistele de specialitate din lume,

bogate în ilustrații, permit să se identifice dimensiunile acestei concepții, formulate de Botta, și să se configureze tendințe universale active.

Un exemplu de arhitectură compozită este Biblioteca Tønsberg, Norvegia, concepută de Ivar Lunde și Morten Løvseth. Este o clădire modernă, cu fațade mari din sticlă, care îi invită pe vizitatori înăuntru. Cu toate acestea, biblioteca este mai mult decât o simplă cutie din sticlă, structura sa fiind o compoziție complexă, bogată în asocieri aluzive. Curbele folosite pe scară largă sunt o aluzie la o biserică circulară din ruinele unei mănăstiri medievale aflate în apropiere.

Când vorbim de construcția de mâine – spune Jeannette Woodward – nu avem în vedere doar elemente de beton, fier, sticlă și tehnologie, încorporate într-un asemenea proiect, ci și raporturile sociale presupuse de acesta.

Problema abordată de diferiți specialiști privind biblioteca drept spațiu public are două aspecte:

- atractiv,
- funcțional.

Jeannette Woodward, vizând organizarea interioară a spațiului spune că „din această perspectivă, oricare ar fi aspectul exterior,

ELEMENTE ARHITECTURALE PRIVIND FUNCȚIONALITATEA ȘI ACCESIBILITATEA BIBLIOTECILOR PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

*Conf. univ. dr. Natalia GOIAN,
Catedra Biblioteconomie și Asistență Informațională a USM;*

*Victoria BERNIC,
magistru în științe ale comunicării,
director al Bibliotecii Publice, Ungheni*

***„Arhitectura este jocul savant, corect și magnific al formelor reunite sub lumină.”
(Charles Le Corbusier)***

Bibliotecile joacă un rol fundamental în societatea noastră. Ele reprezintă administratorii, colecții și organizatorii moștenirii noastre; ele sunt organizatorii cunoștințelor din cărțile pe care le mânuiesc – adăugându-le valoare prin catalogarea, clasificarea și descrierea acestora; și ca instituții publice, ele asigură egalitatea accesului la informație pentru toți cetățenii. Bibliotecile prezervă / conservă cunoștințele din trecut și din prezent ca să le transmită în viitor.

Pentru a-și onora obligațiile și pentru a realiza obiectivele societății informaționale, ale societății cunoașterii, biblioteca are nevoie de un local adaptat sau conceput special, a cărui dispunere arhitecturală să permită o utilizare mai rațională a suprafețelor. Amenajarea trebuie să ofere publicului un local bine situat, primitiv, în care consultarea documentelor să fie facilitată.

Celebrul arhitect Mario Botta consideră că biblioteca este „una din marile instituții umane de care orașul are nevoie. Ea trebuie să ofere un reper în interiorul orașului”. Revistele de specialitate din lume,

bogate în ilustrații, permit să se identifice dimensiunile acestei concepții, formulate de Botta, și să se configureze tendințe universale active.

Un exemplu de arhitectură compozită este Biblioteca Tønsberg, Norvegia, concepută de Ivar Lunde și Morten Løvseth. Este o clădire modernă, cu fațade mari din sticlă, care îi invită pe vizitatori înăuntru. Cu toate acestea, biblioteca este mai mult decât o simplă cutie din sticlă, structura sa fiind o compoziție complexă, bogată în asocieri aluzive. Curbele folosite pe scară largă sunt o aluzie la o biserică circulară din ruinele unei mănăstiri medievale aflate în apropiere.

Când vorbim de construcția de mâine – spune Jeannette Woodward – nu avem în vedere doar elemente de beton, fier, sticlă și tehnologie, încorporate într-un asemenea proiect, ci și raporturile sociale presupuse de acesta.

Problema abordată de diferiți specialiști privind biblioteca drept spațiu public are două aspecte:

- atractiv,
- funcțional.

Jeannette Woodward, vizând organizarea interioară a spațiului spune că „din această perspectivă, oricare ar fi aspectul exterior,

clădirile nou construite, cu destinația de bibliotecă, au spații interioare cu deschideri largi, plafoane înalte, holuri centrale mari, intrări magnifice, ferestre de dimensiuni mari, aspect elegant, modern și funcțional”.

J. Gaskuelli dezvăluie principiile „one room library”: o planificare, o compoziție, unde trecerea dintr-un spațiu în altul este liberă, ceea ce ajută utilizatorii să valorifice toată clădirea în întregime, și nu fiecare spațiu separat; persoana care a venit la expoziție se va interesa de bibliotecă și se va reține în bibliotecă.

Sylvie Faget, abordând problema construcției de bibliotecă, menționează că „tot mai multe comune consideră în prezent biblioteca un adevărat instrument cultural și un element al politicii municipale. În ultima vreme marile nume ale arhitecturii franceze apar și în domeniul construcțiilor de bibliotecă publice (Botta la Villeurbaine, Foster la Nîmes, Riboule la Limoges). Tendința de monumentalitate apare pretutindeni. Se acordă mult spațiu zonelor destinate publicului (documente cu acces liber, locuri pentru expoziții și animație). Se are în vedere funcționalitatea și evoluția viitoare a clădirii. O atenție specială se acordă fluidizării și raționalizării circulației publicului și fluxului documentelor și supleței amenajării.

Anatol Gordeev, în interviul acordat revistei „Moldova urbană” afirmă: „La Chișinău, în ultimii cincisprezece ani nu s-au dezvoltat construcțiile arhitecturale orașenești.” În continuare autorul precizează că totul s-a dezvoltat haotic... și că este necesar de a crea monumente noi de arhitectură. Aceste monumente trebuie să fie supermoderne (clădiri înalte) și să fie plasate în centrele de cultură și de afaceri ale municipiului. Chișinăul are toate posibilitățile de a fi un centru modern, care să atragă turiști, nu numai cu monumentele de artă vechi, dar și cu obiecte noi ale secolului 21.

Este evident că un loc aparte, și nu ultimul, ar reveni în aceste monumente noi și clădirilor pentru bibliotecă.

Arhitectura bibliotecilor din Republica Moldova și impactul ei asupra dezvoltării serviciilor bibliotecare este un domeniu foarte puțin explorat. Putem afirma că în Republica Moldova problema arhitecturii bibliotecilor nu a fost abordată de aproape 25 de ani. Astăzi, când se conturează tendința de a trata problema arhitecturii bibliotecilor din Moldova, este binevenit un studiu care ar pune un început de realizare a acestei probleme. Apare necesitatea unor cercetări aprofundate ale aspectului arhitectural al bibliotecilor din țară.

Pentru a elucida starea de fapt a aspectului arhitectural al bibliotecilor din țară s-a întreprins un studiu axat pe elementele arhitecturale, privind funcționalitatea și accesibilitatea bibliotecilor publice.

Cartea și cititorul sunt reperele de care trebuie să se țină seama când căutăm elementele care asigură accesibilitatea și funcționalitatea bibliotecii publice.

În Republica Moldova, conform clasificării de ultimă oră, avem două categorii de spațiu pentru bibliotecă publice:

1. *Spațiu special* construit pentru bibliotecă:
 - a) construcție integrală după un *proiect-tip* (de ex., BPR Ungheni; BPR Leova; BPR Dondușeni; BPR Briceni);
 - b) construcție integrală după un *proiect individual* (de ex., BPR Fălești, BPR Telenești; BPO Sângerei);
 - c) alte construcții care au proiectat o *bibliotecă inclusă* (de ex., BPR Cahul).
2. *Spațiu adaptat*, care și-a schimbat destinația pentru bibliotecă:
 - a) construcție integrală adaptată pentru bibliotecă (de ex., BPR Călărași, BPR Nisporeni, BM Bălți, BPR Hâncești, BPR Criuleni, BPR Strășeni etc.);
 - b) spațiu adaptat din cadrul altor edificii (de ex., BPR Râșcani, BPR Florești, BPR Glodeni etc.).

Funcționalitatea unei biblioteci publice este asigurată prin îndeplinirea funcțiilor ei de bază. Funcțiile sau scopurile primordiale ale bibliotecii publice sunt furnizarea resurselor și serviciilor prin diverse media în scopul satisfacerii necesităților de educație, informare, dezvoltare personală, inclusiv recreere și delectare a indivizilor și grupurilor sociale.

Clădirea bibliotecii este cea mai importantă verigă a instituției bibliotecare, de aceea proiectul după care a fost construită biblioteca trebuie să reflecte funcțiile bibliotecii. Prin urmare, accesibilitatea va depinde de amplasarea, de disponibilitatea și de aspectul bibliotecii, iar funcționalitatea – de felul cum este utilizat și administrat edificiul pentru realizarea scopurilor bibliotecii publice.

Cu prilejul construirii bibliotecii din Haga, Harry Faulk-Brown formulează comandamentele pentru o bibliotecă publică, or, aceasta trebuie să fie: flexibilă, accesibilă, extensibilă, variată, bine organizată, confortabilă, în armonie cu mediul înconjurător, sigură și economică. Comentate de Didier Guilbaud, în *Bulletin des bibliothèques de France*, aceste criterii sunt numite „cele zece porunci” ale bibliotecii, care trebuie să fie:

- 1) *flexibilă* – spațiul bibliotecii să fie conceput în așa fel ca el să permită adaptări care vizează schimbările organizatorice interne ale bibliotecii;
- 2) *compactă* – timpul parcurs de la un punct la altul în cadrul bibliotecii să fie optimizat;
- 3) *accesibilă* – să se poată trece din exterior în interiorul clădirii și de la intrare în toate direcțiile ușilor, fiind necesare numai un minimum de sensibilizări;
- 4) *extensibilă* – organizarea spațiilor să permită o extindere ulterioară, care să nu perturbeze prea mult funcționarea bibliotecii;
- 5) *variata* – arhitectura să favorizeze punerea în valoare a colecțiilor și serviciilor oferite de bibliotecă;

- 6) *bine organizată* – cărțile și celelalte suporturi să fie dispuse în așa fel încât utilizatorul, indiferent de vârstă, să poată ajunge cu ușurință la ele; în acces deschis trebuie expuse colecțiile cu adevărat importante, utile și de actualitate;
- 7) *confortabilă* – spațiile să fie mobilate corespunzător funcțiilor, iar lumina și temperatura reglată în funcție de perioada anului, de condițiile climatice etc.;
- 8) *în armonie cu mediul înconjurător* – astfel încât edificiul ei să nu difere strident de construcțiile din preajmă;
- 9) *sigură* – să fie prevenite eventualele prejudicii cauzate utilizatorilor și reduse pierderile materiale și de timp printr-o poziționare corectă a birourilor;
- 10) *economică* – construcția și întreținerea unei biblioteci să se facă cu cât mai puține cheltuieli.

Corelarea echilibrată dintre toate aceste principii va crea o bibliotecă funcțională. DEX-ul lămurește cuvântul *funcțional* astfel: „care îndeplinește condițiile de a fi folosit, util, folositor”.

În continuare, prin studiul de caz vom constata prezența *criteriului economic* al bibliotecilor chestionate prin prisma funcționalității, adică o bibliotecă funcțională să fie economică și o bibliotecă economică, așa cum propunea H. Faulk-Brown, să fie funcțională.

Studiul a fost realizat pe un eșantion de 23 de biblioteci publice din Republica Moldova în comparație cu standardul minim utilizat în Austria. Dimensiunile clădirii pentru bibliotecă trebuie să se bazeze pe prognozele privind evoluția numărului de locuitori din aria de servire în următorii cel puțin zece ani și pe aspectul demografic al comunității:

- 49-45 m² la 1000 de locuitori pentru localitățile cu o populație de 10-15 mii;
- 45-41 m² la 1000 de locuitori pentru localitățile cu o populație de 15-50 mii;

– 41-37 m² la 1000 de locuitori pentru localitățile cu o populație de 50-100 mii.

Chestionarul a fost elaborat printr-un studiu comprehensiv și prin identificarea exigențelor semnificative spațiilor de bibliotecă. Ulterior chestionarele au fost distribuite la bibliotecile publice raionale din Republica Moldova, deoarece am convenit că sunt cele mai reprezentative instituții biblioteconomice de același tip, care acoperă geografic întreg teritoriul țării. Studierii, completării și expedierii (tur-retur) a chestionarului de către managerii bibliotecilor publice raionale i-a fost rezervată o perioadă de 42 zile (6 săptămâni). Metodologic, datele pentru acest studiu de caz și cel care urmează au fost acumulate de la bibliotecile publice din Moldova prin intermediul chestionarului. Acesta conținea întrebările grupate în șapte părți: *Accesibilitate; Funcționalitate; Spații disponibile (proiectate); Aspectul arhitectural; Flexibilitate; Extensibilitate; Securitate*. În fiecare parte s-au inclus câte 8-10 întrebări.

Conform normativelor aplicate în țările europene, și anume în bibliotecile din Austria, printr-o comparație, bibliotecilor publice cu spațiu-tip din Republica Moldova li se recomandă 2700 m², de facto, aceste biblioteci dispun de 6428,7 m². Ca rezultat, în trei biblioteci publice avem excedent de spațiu în mărime de 3979 m² și doar într-o bibliotecă publică deficitul de spațiu este de 295 m² (vezi tabelul 1).

Următoarea categorie de biblioteci, prezentată în tabelul 2, este cea cu spațiu proiectat individual pentru o bibliotecă publică dintr-o localitate concretă. Acestor biblioteci, conform datelor demografice (numărului de locuitori), li se recomandă 1800 m², însă în realitate ele dispun de 3424 m². Și totuși, avem un deficit de spațiu, în BPR Fălești (de 4 m²), or, această diferență nici nu poate fi luată în calcul. Mai grav este excedentul de spațiu din următoarele două biblioteci publice, care ajunge la aproximativ 1300 m².

Tabelul 1. Biblioteci-tip

Biblioteca	Suprafața, m ²	Nr. de locuitori, mii	Spațiul recomandat (locuitori × 49/45/41; de ex., 44 × 49 = 2156), m ²	Rezultate: deficit de spațiu (-), excedent de spațiu (+), m ²
BPR Dondușeni	1344,0	10,5	≈ 300	+ 1000
BPR Leova	1464,0	10,5	≈ 500	+ 964
BPR Ungheni	1305,0	35,0	≈ 1600	- 295
BPR Briceni	2315,7	8,0	≈ 300	+ 2015

Tabelul 2. Biblioteci individuale

Biblioteca	Suprafața, m ²	Nr. de locuitori, mii	Spațiul recomandat (locuitori × 49/45/41; de ex., 44 × 49 = 2156), m ²	Rezultate: deficit de spațiu (-), excedent de spațiu (+), m ²
BPO Sângerei	1500,0	12,6	≈ 500	+ 1000
BPR Telenești	1128,5	8,4	≈ 500	+ 128
BPR Fălești	796,5	17,1	≈ 800	- 4

Tabelul 3. Biblioteci incluse

Biblioteca	Suprafața, m ²	Nr. de locuitori, mii	Spațiul recomandat (locuitori × 49/45/41; de ex., 44 × 49 = 2156), m ²	Rezultate: deficit de spațiu (-), excedent de spațiu (+), m ²
BPR Cahul	591,4	45,0	≈ 2200	- 1609
BPR Râșcani	350,0	13,8	≈ 700	- 350
BPR Glodeni	700,0	11,9	≈ 600	+ 100
BPR Florești	454,0	13,1	≈ 650	- 196

Tabelul 4. Biblioteci adaptate

Biblioteca	Suprafața, m ²	Nr. de locuitori, mii	Spațiul recomandat (locuitori × 49/45/41; de ex., 44 × 49 = 2156), m ²	Rezultate: deficit de spațiu (-), excedent de spațiu (+), m ²
BM Bălți	1030,0	127,0	≈ 5200	- 4170
BPR Hâncești	380,0	15,3	≈ 700	- 320
BPR Criuleni	585,0	10,1	≈ 500	+ 85
BPR Nisporeni	300,0	12,1	≈ 600	- 300
BPR Șoldănești	412,0	6,3	≈ 350	+ 62

La a treia categorie – *biblioteci incluse* – am examinat patru biblioteci reprezentate în tabelul 3. Pentru aceste patru biblioteci este recomandat un spațiu de 4150 m², dar real avem 2095 m², deficit de spațiu – 2155 m², iar excedent de spațiu, cu 100 m², avem doar într-o bibliotecă publică din cele patru.

A patra categorie de biblioteci sunt cele adaptate. Localităților respective li se recomandă să aibă biblioteci cu spațiul de 7350 m². De facto, spațiul este doar de 2707 m², avem cel mai mare deficit de spațiu – 4790 m². Doar două biblioteci, din cele cinci, sunt cu excedent de spațiu – cu numai 147 m². Aceste biblioteci pot fi incluse în programele de perspectivă privind dezvoltarea comunității. Studiul a demonstrat, că această categorie de biblioteci, din punct de vedere spațial, sunt cele mai vulnerabile.

Din studiul de caz *Funcționarea economică* am dedus deficitul și excedentul de spațiu care constituie: 7244 m² – deficit,

5526 m² – excedent. Analiza deficitului și excedentului de spațiu în raport cu categoria bibliotecilor ne arată că bibliotecile-tip și cele individuale se caracterizează printr-un excedent de spațiu, adică cinci biblioteci din șapte, iar bibliotecile care nu dispun de spații speciale (bibliotecile incluse și adaptate) se caracterizează printr-un deficit de spațiu, adică șase din nouă biblioteci.

Excedentul de spațiu din proiectele-tip – 5526 m² – și, respectiv, deficitul de spațiu din bibliotecile adaptate – 7244 m² – relevă faptul că Republica Moldova are urgent nevoie de o politică la nivel de stat privind arhitectura de bibliotecă.

Pentru construcția și întreținerea unei biblioteci trebuie să se facă cât mai puține cheltuieli. Charles Le Corbusier (1887-1965), cunoscut arhitect elvețian, spunea că „*arhitectura este jocul savant, corect și magnific al formelor reunite sub lumină*”, de aceea funcționarea economică se realizează prin administrarea eficientă a cheltuielilor. Bi-

biblioteca trebuie să dețină spații adecvate pentru a implementa întreaga gamă de servicii în corespundere cu planul strategic al bibliotecii și standardele sau îndrumările de nivel local, regional și național. Mărimea suprafeței depinde de necesitățile unice ale comunității, de funcțiile bibliotecii, nivelul resurselor disponibile, mărimea colecțiilor și proximitatea altor biblioteci.

Prin studiul de caz *Funcționarea economică*, realizat în baza chestionarelor, am urmărit preponderent aspectul funcționalității și disponibilității spațiilor bibliotecilor publice. Prin urmare, din rezultatele acestui studiu de caz s-au evidențiat biblioteci cu un pronunțat *deficit de spațiu*: BM Bălți, BPR Cahul, BPR Nisporeni. Pe de altă parte, avem și biblioteci cu *excedent de spațiu*: BPR Briceni, BPR Dondușeni, BO Sângerei și biblioteci cu un spațiu suficient pentru a putea asigura gestionarea și funcționarea instituției cum ar fi BPR Fălești, BPR Ungheni, BP Criuleni, BP Glodeni. Cunoscând istoria bibliotecilor noastre, dr. Lidia Kulikovski, într-un studiu din volumul *Cartea – modul nostru de a dăinui*, menționează că bibliotecile publice au cunoscut viața intensă, strălucire și putere, dar și ani de amorțeală, de rutină. Nicio bibliotecă nu a fost ocolită de criză, în pofida unei creșteri rapide a „nevoii de învățare”. Criza economică ce a afectat toate domeniile, inclusiv bibliotecile publice, a demonstrat că biblioteca este garant al protecției sociale în cultură și are un rol deosebit în dezvoltarea democrației și educației permanente, precum și în coeziunea comunității.

Bibliotecile publice din Republica Moldova, prin intermediul diferitor programe propuse de finanțatori din țară și din străinătate, obțin fonduri pentru diversificarea serviciilor, pentru dotarea tehnică, devenind indispensabile comunității locale. Serviciile bibliotecii trebuie să fie disponibile pentru toți. Prin urmare, asigurarea accesibilității lor trebuie să fie grija permanentă a bibliotecii. Pentru a urmări

în ce măsură corespunde noțiunea de „biblioteci accesibile” a fost realizat un studiu, având la bază trei biblioteci cu clădiri speciale, construite după un proiect-tip, situate în diferite zone ale țării: BPR Dondușeni, BPR Leova, BPR Ungheni. Geografic, aceste biblioteci publice sunt situate în partea de Nord, Centru și Sud a republicii, ceea ce ne va da un tablou caracteristic arhitecturii bibliotecilor din Republica Moldova.

Biblioteca-tip din Dondușeni este amplasată în centrul orașului, condițiile urbanistice au permis stabilirea acestui edificiu pe strada principală a localității, care se intersectează cu alte două străzi secundare în raza de 100 m. În imediata apropiere a bibliotecii se află mai multe instituții publice: Liceul „A.S. Pușkin”, Școala de arte, Palatul de cultură, Primăria, Consiliul Raional, Liceul „A. Mateevici”. Populația orașului constituie 10 500 locuitori. Date cu privire la caracteristica bibliotecii: clădire în două nivele, cu o suprafață funcțională de 1344 m². Fațada: direcționată spre strada principală, dispune de un scuar pavat. În fața acestui spațiu sunt trei bănci, iar în părțile laterale este situată câte o parcare. Intrarea principală este la mijlocul clădirii, podium cu o coloană. Firma este din lemn, situată pe coloana de pe podium. Clădirea dispune de două intrări: una – principală și alta – de serviciu, care este destinată intrării personalului Secției cultură și al Contabilității. Achizițiile de carte se aduc în clădire prin intrarea principală, traversând holul, sala de împrumut pentru maturi, casa scării la etajul 2, coridorul de acces, care duce spre sălile de lectură și de împrumut pentru maturi. Fațada bibliotecii nu dispune de o iluminare specială.

Biblioteca Publică Raională din Leova este amplasată în centrul orașului, care are 8000 locuitori. Condițiile urbane au permis stabilirea bibliotecii pe strada principală a orașului, aproape de intersecția a două străzi secundare în raza de 100 m, care conduc spre Liceul „M. Eminescu” și Gimnaziul

„D. Cantemir”, Primăria oraşului, Consiliul Raional. Clădirea are un spaţiu de 1464 m² pentru două etaje. Faşada: direcţionată spre strada principală, dispune de un scuar pavat în faţă, pe acest spaţiu sunt parcele cu flori (prin părţile laterale), o parcare. Intrarea principală este la mijlocul clădirii, podium cu o coloană, rampă metalică pentru persoanele cu handicap. Iluminarea exterioară a faşadei bibliotecii este asigurată de patru lămpi decorative. Firma este din lemn şi sticlă, cu dimensiunile 1,0 m × 0,8 m, situată pe coloana de pe podium. Clădirea are două intrări: una – principală şi alta – de serviciu, care este destinată intrării în Serviciul achiziţiei şi dezvoltare şi în Contabilitatea Secţiei cultură. Achiziţiile de carte se aduc în clădire prin intrarea secundară din partea laterală, traversând holul mic al bibliotecii. Scara secundară este destinată intrării personalului şi accesului în sălile de lectură pentru maturi, de împrumut la domiciliu, de lectură, de împrumut la domiciliu pentru copii (de la etajul 1).

Biblioteca Publică Raională din Ungheni este amplasată în centrul oraşului (ce numără 35 500 locuitori), pe o stradă secundară a oraşului, dar paralelă cu strada principală. Strada unde se afla biblioteca, are două ronduri care asigură intersecţii cu alte trei străzi secundare în raza de 200 m. În proximitatea bibliotecii se află „Moldova Agroindbank”, Oficiul stării civile, Oficiul Reţele electrice, Liceul „M. Eminescu”, Liceul Teoretic „Vasile Alecsandri”, Şcoala de muzică, Palatul Culturii, Unitatea Militară, Grădiniţa „Steluţa”, un minimarket, două saloane de frumuseţe, un internet club, Oficiul „Apă-Canal”, un hotel, două restaurante, Gara internaţională, Oficiul poştal, Primăria oraşului, Consiliul Raional, Clinica stomatologică. Suprafaţa bibliotecii este de 1400 m², în două nivele. Faşada: spre stradă, dispune de scuar pavat, în părţile laterale sunt spaţii verzi, straturi de flori, o parcare. Intrarea principală este la mijlocul clădirii, există un podium cu o coloană, pantă din beton

pentru persoanele cu handicap. Două proiectoare asigură iluminarea firmei din plastic, care reprezintă corpuri de litere prinse de faşadă pe o dimensiune de 1,8 m × 0,5 m, situată perpendicular pe coloana de pe podium. Biblioteca are două intrări: una – principală, pentru public, şi alta – de serviciu, destinată intrării personalului Secţiei cultură, Contabilităţii. Achiziţiile de carte se aduc în clădire prin intrarea principală, se traversează holul şi sala de împrumut la domiciliu pentru copii.

Prin estimarea condiţiilor de accesibilitate a bibliotecilor publice prin intermediul chestionării, interviului şi observării am obţinut calificativul „bine” pentru BPR Donuşeni, BPR Leova şi BPR Ungheni, toate trei biblioteci asigură accesibilitate tuturor membrilor comunităţii. Bibliotecile sunt situate în centru, la intersecţia căilor de acces spre cele mai importante instituţii de menire publică, socială şi comercială. Clădirile sunt vizibile şi pot fi identificate uşor datorită aspectului neordinar.

Aceste trei biblioteci au fost construite după un proiect-tip. În anul 1972 a fost dată în folosinţă clădirea bibliotecii de la Donuşeni. Construită în şapte luni, Biblioteca Publică de la Ungheni a fost dată în folosinţă în luna octombrie 1973. Mai nouă este cea de la Leova. Proiectele bibliotecilor-tip din Republica Moldova prevăd clădiri cu două nivele. De menţionat fap-

Bibliotecă-tip după un proiect unic (Ungheni, Donuşeni, Leova)

tul că tendințele arhitecturale moderne de bibliotecă sunt de a construi biblioteci cu un singur nivel. Construcțiile în masă după proiecte-tip, apar în Republica Moldova începând din 1957. Clădirile au o arhitectură modernă, în stil art deco, care a apărut după Primul Război Mondial și a fost inspirat de la automobile. Arhitectura modernă este rațională, materialistă, tehnologică, simplă, eficientă, igienică, universală și orientată spre viitor. Criticii s-au grăbit să-i arate arhitecturii moderne punctele slabe: suprasimplificarea, decorație limitată, lipsa de sensibilitate. Cu toate acestea, stilul modernist s-a menținut, a devenit postmodern, cultivând cultura fragmentului sau deconstrucția ce prevede modul de abordare coerent, clar, finit, pornind de la analiza intrinsecă a noțiunilor cu scopul de a evidenția contradicțiile, inconsecvențele, impreciziile, inconsistența acestora.

Bibliotecile-tip din Republica Moldova au ornamentare geometrică, ferestrele sunt simple, deschideri virate, materialele de construcție sunt moderne: beton, aluminiu, sticlă. Predomină culoarea albă și gri. Jaloanele verticale care cuprind toată partea nivelului doi al clădirii bibliotecilor redau, prin limbajul arhitectural, elan, triumf, tensiune între cer și pământ. Ferestrele acestor tipuri de biblioteci au menirea principală de a asigura pătrunderea luminii naturale în clădire. Forma lor este modernă, se caracterizează prin lipsa ornamentelor în jurul ramei de sticlă, fiind folosite între gama largă de dimensiuni, pentru a crea o înfățișare atrăgătoare. Existența unor mari foi de sticlă și dezvoltarea tehnicilor structurale, inclusiv a grinzilor de oțel pentru deschideri mari ale fațadelor cortină, au permis crearea unor ferestre nedivizate, mari, precum și a pereților exteriori complet vitrați. Aceste biblioteci, realizate mai mult din sticlă, reprezintă una din trăsăturile distinctive ale secolului XX, tendința fiind populară, practică pe larg în Europa.

Lev Amlinski sublinia importanța cunoașterii domeniului arhitecturii de către bibliotecari și a domeniului biblioteconomic – de către arhitecți. El spunea că dacă arhitecții ar studia istoria cărții și a bibliotecilor, cu siguranță, ar găsi cartea ca pe un element decorativ în proiectele lor de construcție, iar bibliotecarii, dacă ar studia arhitectura, ar înțelege cum pot diversifica formele și metodele de acces și de păstrare a cărții în clădirea bibliotecii.

Profilarea aspectului exterior al bibliotecii este parte din proiectare, unde arhitectul are prioritate. El urmărește îmbinarea echilibrată a elementelor decorative și funcționale ale bibliotecii. Faptul că avem în Republica Moldova biblioteci publice tipizate și individuale, construite în stil art deco, un stil modern, este meritul arhitecților. Aceste clădiri vor reprezenta perioada în care au fost construite, devenind reprezentative în comunitățile deservite.

Aspectul exterior al oricărei construcții, indiferent care îi este destinația, contează extrem de mult. Pentru a afla caracteristicile cele mai accentuate ale edificiului Bibliotecii Publice din orașul Ungheni am realizat un interviu stradal.

Interviul a avut loc pe o rază de 400-500 m în jurul bibliotecii. Întrebarea *Spuneți, vă rog, unde se află oficiul ÎM „Apă-Canal”?* a fost pusă intenționat, pentru că acest oficiu se află între trei instituții într-o proximitate egală: Biblioteca Publică Raională „Dimitrie Cantemir”, „Moldova Agroindbank” și grădinița de copii. Rezultatul a fost următorul: 80% din respondenții care știau unde se află oficiul ÎM „Apă-Canal” au răspuns: *„Este lângă bibliotecă, clădirea albă cu două etaje”*. Faptul că mai mulți respondenți au menționat biblioteca drept punct de reper nu este întâmplător. În primul rând, se dovedește că edificiul bibliotecii are o arhitectură care atrage atenția prin specificul ei. Un document de interes universal cum este *Carta bibliotecilor* precizează faptul că biblioteca este un serviciu

public necesar exercitării democrației. Ea trebuie să fie atractivă, ca să poată asigura egalitatea accesului la lectură și la alte surse de documentare pentru a permite independența intelectuală a fiecărui individ și pentru a contribui la progresul social. În lumea bibliotecară schimbarea este un factor care modifică totul, începând de la concepția despre rolul informației, ideea despre utilizator, tipurile de servicii, ambianța, arhitectura și organizarea spațiilor.

Sultana Craia menționează: „Dacă bibliotecile secolului XVIII și XIX erau construite astfel încât să inspire un sentiment aproape religios, cu vastele și înaltele lor săli-temple, în care ornamentele covârșeau prezența cărții, în care totul evoca ideea de muzeu, atunci bibliotecile construite sau reamenajate în sec. XX sunt gândite în așa fel ca să răspundă preferințelor de funcționalitate maximă și confort, de intimitate, dar și de transparență, să fie familiare, să se integreze în viața cotidiană a comunității, să îi ofere vizitatorului certitudinea că locul îi aparține și îi este util.”

I. Stolearov, vorbind despre arhitectura bibliotecilor, afirmă că, din cele mai vechi timpuri, asigurarea securității cărților în bibliotecă se făcea prin intermediul unor căi foarte sofisticate de trecere în depozit. Accentul era pus pe păstrarea cărților, adică pe aspectul arhitecturii. Securitatea era garantată doar dacă accesul la documente era cât mai complicat.

BPR Ungheni, BPR Dondușeni și BPR Leova își desfășoară activitatea în comunități complexe, de aceea este foarte important să-și facă publică prezența și să promoveze serviciile oferite în incinta bibliotecii. Procedeele de publicitate variază ca tehnici, de la simple firme de pe clădiri cu denumirea bibliotecii, pliante cu orele de program și adresa bibliotecii, indicatoare ce ar informa membrii comunității despre existența bibliotecii publice în zona respectivă, în rază de 1000 m, panouri informaționale și până la metode mai sofisticate, cum

ar fi programele de marketing și utilizarea website-urilor pentru promovarea bibliotecii. Firmele din exteriorul bibliotecii nu doar identifică destinația localului dat, ci mai constituie și o formă elementară de publicitate pentru bibliotecă. Este important ca firmele să fie planificate cu atenție, pentru a comunica o imagine corespunzătoare bibliotecii în comunitate.

Firmele bibliotecilor publice au și menirea de a promova valorile naționale și locale – culturale, științifice etc. Numele personalității pe care îl poartă o bibliotecă se înscrie obligatoriu în textul firmei. De aceea, de cele mai multe ori bibliotecile publice raionale se identifică doar prin numele personalității pe care îl poartă: *D. Canteмир, M. Eminescu, M. Sadoveanu, Al. Donici, I. Creangă, Tamara Isac, V. Coroban, V. Alecsandri, E. Coșeriu, Al. Plămădeală* ș.a.m.d.

Indicatorul cu orele de program al bibliotecii publice se amplasează de asemenea pe exteriorul bibliotecii sau pe vitrinele din fațada ei, în așa fel ca să fie cât mai vizibil. Un element important la confecționarea firmelor bibliotecilor este selectarea culorilor și a materialului. Se vor înscrie perfect în aspectul arhitectural firmele bibliotecilor care vor utiliza culorile din două-trei nuanțe și să aparțină gamelor ce creează un contrast între ele: negru pe gri, roșu pe galben, albastru pe roșu, roșu pe negru. Dacă există o nuanță specifică ce reprezintă biblioteca respectivă, desigur ea trebuie să fie prezentă în coloristica firmei.

Alt element arhitectural ce ține de exteriorul bibliotecii este iluminarea. Puține biblioteci publice din Republica Moldova dispun de o iluminare specială a fațadei sau a firmelor care au incluse în construcția lor elemente de iluminare: BPR Orhei dispune de indicatoare cu iluminare, BPR Ungheni are firma bibliotecii iluminată de două becuri speciale.

Arhitectura bibliotecilor are în vedere și parcările ca element obligatoriu prevăzut în proiectul de construcție sau moder-

nizare. Bibliotecile publice din Republica Moldova dispun toate de spațiu pentru parcare în fața sau în partea laterală a clădirii bibliotecii. Pentru utilizatorii care se deplasează cu bicicleta de asemenea sunt amenajate spații pentru parcare a bicicletelor în condiții de securitate. Însă, în majoritatea cazurilor, la bibliotecile publice din RM lipsesc indicatoarele pentru parcări.

Slab sunt asigurate bibliotecile noastre cu căi de acces pentru persoanele cu handicap locomotor. Inițial majoritatea bibliotecilor nu au avut construite pante speciale de acces. Ulterior s-au modificat intrările doar pentru primul nivel. Nivelul doi al bibliotecilor este practic inaccesibil pentru această categorie de utilizatori. *Accesibilitatea*, de care scria H. Faulk-Brown, ca să putem trece din exterior în interiorul clădirii și de la intrare în toate direcțiile ușilor, fiind necesar numai un minimum de sensibilizări, este asigurată parțial de bibliotecile publice din Republica Moldova. Din studiul efectuat am constatat că: din cele 23 de biblioteci publice raionale, care au fost supuse chestionării, 14 biblioteci dispun de pantă de acces pentru persoanele dezavantajate, iar altele nouă biblioteci nu dispun.

Carol Wedge din Boston nota că „o bibliotecă trebuie să fie ca un magnet, trebuie să transpună ideea de calitate, spirit comunitar, inovație și valoarea actuală și în timp a studiului”. Desigur, bibliotecile noastre se străduiesc să sporească importanța aspectului exterior prin diferite elemente posibile. Bibliotecile publice tipizate din Republica Moldova mai au un avantaj al aspectului exterior care constă în transparență. Folosirea unei mai mari cantități de sticlă la construcția acestor clădiri face posibilă legătura între spațiul exterior și cel interior. La nivel simbolic, clădirea devine mai accesibilă și mai atrăgătoare.

Prin evitarea actualelor materiale de construcție, nocive, și apelarea la cele naturale, cum ar fi lemnul sau piatra, principiul ecologic în construcția bibliotecilor

publice din RM are tendința de a încadra aceste clădiri în arhitectura care nu agresează mediul natural.

În opinia arhitectului roman Vitruvius, arhitectura durabilă reprezintă, pe lângă celelalte atribute, estetice și funcționale, una dintre calitățile de bază necesare unei construcții.

Pentru construirea sau modernizarea unei biblioteci publice pot fi utilizate sisteme de gestionare activă a energiei, cum sunt panourile solare, și sisteme pasive care să creeze efectul de seră pentru încălzirea întregii construcții, diminuându-se consumul de combustibil.

O bibliotecă trebuie să fie în *armonie cu mediul înconjurător*. Este principiul lui H. Faulk-Brown, prin care se poate reduce consumul pe termen lung și constă în sistemul de captare, înmagazinare și folosire a apei de ploaie în mod continuu în lucrările de întreținere și administrare a bibliotecii. Există proiecte apreciate, care prevăd colectarea apei pluviale într-un mare rezervor și folosirea ei în scopuri tehnice.

Din categoria materialelor ecologice aplicate cu succes în construcția spațiilor pentru public și pentru activități culturale se poate utiliza piatra naturală folosită la pardosirea pereților pentru obținerea unui confort termic. Astfel, o stâncă de bazalt negru sau de altă culoare închisă, șlefuită și încorporată în pardoseală, se încarcă în timpul zilei cu energie calorică și apoi, descărcându-se, va degaja căldură. Tot la acest capitol pot fi recomandate vopselele permeabile, care dau spațiilor posibilitatea să respire.

Funcția bibliotecilor publice din Republica Moldova constă în atenuarea discrepanțelor dintre saturația informațională și insuficiența informațională. Prin urmare, amenajarea mediatecilor în spațiile bibliotecilor oferă acces utilizatorului la echipamentul electronic și audiovizual. Cererea informațională a utilizatorilor din Dondușeni, Cahul, Orhei este satisfăcută prin intermediul sălilor multimedia. Crearea centrelor

informaționale comunitare (precum cele de la BPR Strășeni, BPR Cahul) și specializate (Centrul Informațional în domeniul medicinei din BPR Călărași, Centrul Informațional Agrar din BPR Ungheni) au dat posibilitatea de a diversifica și dezvolta servicii noi. Extinderile informaționale, spune V. Baburov, sunt procese care implică și modificări arhitecturale ale spațiilor bibliotecilor.

Birocrația este, în Republica Moldova, un factor real, care stopează dezvoltarea prin extindere sau construcția spațiilor pentru biblioteci publice, chiar dacă birocrății recunosc că biblioteca este un laborator social în care se experimentează atitudini și comportamente (este o democrație în miniatură) și care contribuie la armonizarea relației societății cu personalitatea.

Dacă Max Weber considera birocrăția „o formă ideală sau pură de organizare, un standard de referință în raport cu care toate organizațiile trebuie evaluate”, atunci psihologul Warren Bennis vedea, în managementul industrial, sfârșitul birocrăției datorită, mai ales, imposibilității acestuia de a se adapta ritmurilor impuse de inovație. În accepțiunea sa, oamenii „se vor diferenția nu vertical, după rang și rol, ci după gradul de flexibilitate funcțională, după capacități și pregătire profesională”. Bibliotecile au ajuns aceste vremuri, adică sunt flexibile în funcționarea lor, însă, cu toate acestea, birocrăția nu a dispărut.

Proiectarea clădirilor destinate pentru biblioteci este mai puțin dezvoltată în Republica Moldova. Tradițional, pentru biblioteci, cu unele excepții, sunt utilizate clădiri obișnuite, adaptate cât e posibil pentru a-și exercita funcțiile atribuite.

Acest studiu este doar un prim pas spre cercetările viitoare privind arhitectura bibliotecilor din Republica Moldova din diferite aspecte.

Referințe bibliografice

1. ANDRIESCU, Ioan. Origini spirituale în arhitectura modernă. București: Paideia, 2000. 268 p.
2. BABUROV, Valentin. Razdvigaia grancy: mediateka – šag v novoe informacionnoe prostranstvo. În: *Bibliotečnoe delo*. 2007, nr 1, pp. 34-35.
3. CRAIA, Sultana. Între biblioteca muzeu și biblioteca vie. În: *Biblioteca*. 1997, nr 10, p. 288.
4. KULIKOVSKI, Lidia. Cartea – modul nostru de a dăinui: contribuții la dezvoltarea domeniului biblioteconomic: interviuri, management, instruire, biblioteci-bibliotecari, asociația, miscelaneu. Ch.: Reclama, 2006. 268 p.
5. GOIAN, Natalia. Arhitectura bibliotecilor: abordarea problemei. În: *BiblioPolis*. 2008, vol. 26, nr 2, pp. 15-18.
6. GOLOGAN, Larisa. Bibliotecile publice din Republica Moldova: situații statistice. Ch.: BNRM, 2006. 34 p.
7. RICHTER, Brigitte. Ghid de biblioteconomie. Ch.: Ed. ARC, 1997. 318 p.
8. STOICA, Ion. Criza în structurile infodocumentare. Sensuri și semnificații contemporane. Constanța: Ex Ponto, 2001. 221 p.
9. STOLĂROV, Ūrij. Arhitektor – soŭznik ili vrag bibliotekarâ? MTB kak bazovyi element. În: *Bibliotečnoe delo*. 2007, nr 1, pp. 6-9.
10. FAGET, Sylvie. Construcții de biblioteci municipale: Tendințe generale // Biblioteconomie: Culeg. de trad. prelucrate. 1997, an. XXXIII, nr 3, pp. 32-34.
11. WOODWARD, Jeannette. Biblioteca secolului XXI: Managementul construcțiilor de biblioteci. Cluj-Napoca, 2005. 204 p.